

KENT BİLGİ SİSTEMİ VE ÜLKEMİZDEKİ DURUMUNA BİR BAKIŞ

Zafer BEYDİLLİ

Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisi
zaferbeydilli@izmir.bel.tr

GİRİŞ

Kent Bilgi Sistemi günümüz teknolojisinde kimsenin yabancı olmadığı hatta bir sebeple içerisinde yer aldığı sistemler bütünüdür. Bu tanımlamayı Coğrafi Bilgi Sistemi ve Yönetim Bilgi Sisteminin uzman bir ekip ve yeterli personeller yardımı ile bütünleşmesi olarak da destekleyebiliriz. Başka bir deyişle Kent Bilgi Sistemleri (KBS), kentsel faaliyetlerin yerine getirilmesinde optimum karar verebilmek için ihtiyaç duyulan planlama, altyapı, mühendislik, temel hizmetler ve yönetsel bilgileri hızlı ve sağlıklı bir şekilde irdelemek amacıyla oluşturulan, konumsal bilgi sistemlerinden biridir (Yomralıoğlu, 2000).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere Kent Bilgi Sistemi oluşturmak ciddi bir yazılım ve donanım altyapısı ile ciddi bir veri deposunun varlığı sayesinde gerçekleştirilebilir. Ülkemizde son yıllarda bu konu ile ilgili adımlar atılmaktadır. Bunlardan birisi de T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı kurulan Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğüdür. Bu kurum; Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulmasına, kullanılmasına ve geliştirilmesine dair iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak, yerel yönetimlerin planlama, harita, altyapı ve üstyapıya ilişkin faaliyetleri ile ilgili kent bilgi sistemlerinin standartlarının belirlenmesi ve yaygın bir şekilde kullanılmasını teşvik ve Ulusal Coğrafi Bilgi Portalı'nı işletmekle görevlidir (<http://www.csb.gov.tr/gm/cbs/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=ustmenu&Id=62>).

Kent Bilgi Sistemi ile neler yapılabilir? Bu soruyu örneklere açıklayabiliriz. Büyükşehir Belediyeleri, kanunun kendilerine verdiği yetki ile “Coğrafi ve Kent Bilgi Sistemlerini Kurmak” ile yükümlüdürler. Bu sayede yerel yönetimlerde Adres Bilgi Sistemi oluşturularak (ilçe, mahalle, sokak, bina, numarataj ve mülkiyet bilgileri) bunu her türlü yönetsel veri ile ilişkilendirip her türlü sorgu ve analizler yapıp grafiksel gösterimler gerçekleştirilebilir. Ruhsatlı veya ruhsatsız binaların takibi, altyapı bilgilerinin konumsal olarak izlenmesi ve kazı ruhsatları için altlık teşkil etmesi, mahallede yaşayan nüfus, ilçe veya mahallelerdeki hastalık/sağlık dağılımı, 2/3 boyutlu kent rehberleri uygulamaları ve kentin izlenmesi gibi çok çeşitli temalarda Kent Bilgi Sistemleri oluşturulabilmekte ve yöneticilerin karar aşamalarında çok hızlı ve doğru karar vermelerine yardımcı olmaktadır.

Kentlerin yönetiminde etkin olarak rol almaya başlayan kent bilgi sistemlerini oluşturabilmek için Yazılım, Donanım, Yetişmiş Personel, Doğru ve Güncel Veriler gibi birçok bileşenin bir araya gelmesi gereklidir. Yazılım, Donanım bileşenleri kısmen de olsa bazı standartlar oluşmasına rağmen verilerle ilgili çok büyük eksiklikler olduğu gibi standartlar da oluşmamıştır.

Bu sebepten kent bilgi sistemleri kurulurken bu sistemin en önemli kısmı olan veri boyutunu çok detaylı olarak irdelemek gerekiyor.

Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmasının toplam maliyetine baktığımızda; bu çalışmaların temel bileşenleri içerisinde veri maliyetin %70 veya %80 lik kısmını oluşturmaktadır.

* Bu bildiri Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası adına düzenlenmiştir.

Kadastral veriler, halihazır haritalar, imar planları, hava fotoğrafları gibi birçok veriye ulaşmak, projeyi gerçekleştirecek kişiler için en büyük sorunlardan birini teşkil etmektedir. Her kurumun sorumlu olduğu, üretmesi ve güncellemesi gereken konumsal ya da konumsal olmayan veriler bulunmaktadır.

Her iki sistemin olmazsa olmazı olan bu verileri; harita verileri, imar verileri, tapu ve kadastral verileri, uydu görüntüleri, uzaktan algılama esas veriler ile adres ve numaralamaya esas sistemi oluşturan diğer toplam veriler olarak gruplandırmak mümkündür.

Ayrıca bu verilerin bu sistemler içerisinde kullanılabilirliğinin sağlanması da konuyu en az bu verilerin varlığı kadar önemli hale getirmektedir. Bu gün için bu verileri; mevcut durumu, güncelliği, üretim esasları ve standardı açısından ve hangi ihtiyaç ve nasıl üretilip kullanıma sunulduğunun bu verilerin maliyeti ile de ilişkilendirilerek irdelenmesi gerekmektedir.

Bu temel verilerden haritaların üretimi, 2005 yılından beri Bakanlar Kurulu Kararı ile yayımlanan 2005/9070 sayılı **Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliğine** göre yapılmaktadır. Bu yönetmeliğe göre haritaları üreten başlıca kurumlar ise;

Harita Genel Komutanlığı

İller Bankası (İlbank A.Ş.)

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü

Belediyeler

Orman Genel Müdürlüğü

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

Karayolları Genel Müdürlüğü

Özel sektör

Diğerleri olarak gruplamak mümkündür.

Burada asıl üzerinde durulması gereken üretilen ve maliyeti çok yüksek olan bir verinin birçok alanda kullanılabilişliğinin sağlanmasıdır. Bunun olabilmesi içinde hem yasal anlamda hem de veri standardı anlamında ortaklaşmayı sağlamaya yönelik süreci doğru yönetmek gerekmektedir.

Uzak geçmişteki verilerin irdelenmesinde bunların bu tür sistemlerde kullanılmasının çok da mümkün olmadığını yakın geçmişte üretilenlerin ise yine çok maliyetli ve zaman isteyen bir çalışmayla kısmen kullanılabileceğini zorda olsa söyleyebiliriz.

Asıl üzerinde durulması gereken ise, bugün için üretilen haritaların da yine Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının veri yapısına uyumlu olmamasıdır.

Yukarıda bahsedildiği gibi merkezi idarece genel müdürlük düzeyinde bir kurumsal yapılanmaya gidilirken, yine mevcut durumun analizinin çok sağlıklı yapılamadığı ve yapılan analizlerin ise yeterince kamuoyunca paylaşılarak çözüme yönelik paydaşların oluşturulamadığını görmekteyiz.

Eğer bir sistemi oluşturmak ve işleyişi de kurumsallaştırmak istiyorsak her konuda açık, şeffaf ve mevcut durumu net olarak ortaya koymamız gerekiyor.

Önerimiz; Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğünün mevcut haritalara ilişki çalışmalarına esas durumu ve mevcut verilerin bu sistem içinde kullanılıp kullanılamayacağını ve bundan sonraki süreçle ilişkin yol haritasının ne olduğunu kamuoyu ile hemen paylaşmalıdır.

Benzer şekilde Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının diğer önemli bir verisini oluşturan Tapu ve Kadastro verilerine baktığımızda da benzer şeyleri görmekteyiz.

Mutlaka bu kurumun çok uzun bir geçmişi ve bu süreçleri kapsayan çalışmaları vardır. Dolayısı ile kuruma ait ve bir çok disiplini ilgilendiren bu verilerin oluşturulma nedenleri ve zamanlarını doğru okumak gerekiyor. Ancak bugün için de mevcut duruma ve kurumdan beklentilere baktığımızda da çok ciddi eleştirel yönlerinin olduğu da görülecektir.

Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının olmazsa olmaz verilerinden biride bu kurumun ürettiği veriler oluşturuyor ve buna da ihtiyaç duyuluyorsa, bununda kurumca doğru değerlendirilip kendisini buna göre dönüştürmeye değiştirmeye ve beklentilere cevap verecek yapıyı oluşturmaya çaba harcamalıdır.

Bu gün için kamuoyunda Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi olarak bilinen (TAKBİS) sistem içerisindeki verilerin paylaşılması veya paylaşılamaması tartışmaları artık bir netlik kazanmalıdır. Eğer yukarıda bahsedilen bir yapılanma ve Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında bir yol alınacaksa, bu alandaki sıkıntı ve tıkanıklığında aşılması önem arz etmektedir.

Burada oluşturulan verilerin standardı ve bu verilerin bir Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında kullanılabilecek nitelikte olmasına esas yasal ve teknik sürecin başlatılması tartışılması ve sonuç olarak ihtiyaca uygun verinin paylaşımı sağlanmalıdır.

Yine yukarıda bahsettiğimiz gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğünün mevcut Tapu ve Kadastro bilgilerinin Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında mevcut verilerin bu sistem içinde kullanılıp kullanılamayacağını ve bundan sonraki süreçle ilişkin yol haritasının ne olduğunu kamuoyu ile hemen paylaşmalıdır.

Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının yine en önemli verilerinden birisini de İmar Bilgileri oluşturmaktadır. İmar ve planlamaya ilişkin verileri ise daha çok yerelde her belediye'deki mevcut durumu açısından değerlendirmek gerekiyor. Mutlaka her meslek diplini veya uygulamaya ilişkin yasal mevzuat ve buna ilişkin belli bir standart ve esaslar vardır. Ancak bunların her belediye'de benzerlikler göstermediğini de bilmekteyiz. Kısacası tam anlamı ile standartlar ve çerçevesi net değildir. Dolayısı ile de üretilen verilerde de bu verilerin Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında kullanılabilirliğinde de çok ciddi sorunlar mevcuttur.

Ülkemizde daha çok bu veriler üretildikten sonra yapılan ilave ve maliyetli bir çalışma sonrasında bu verilerin Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında kullanılabilirliği sağlanmaktadır.

Eğer Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarını belli bir noktaya taşımak istiyorsak bu alanda da yasal ve standartların belirlenmesine yönelik çalışma ve düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenleme ve çalışmalar yapılmadan oluşturulacak bir yapının sağlıklı olmayacağı ortadadır.

Yukarıda başlıklar halinde verdiğimiz bir Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının en önemli kısmını oluşturan verilerden bir diğeri olan uydu görüntüleri için ise erişiminin daha kolay olacağı ve bununda yasal althğının doğru tanımlanması gerektiğini söyleye biliriz.

Sonuç olarak Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturan veriler ile ilgili bölümün çok daha detaylı ve yeterli tartışma ortamlarının yaratılmasından sonra veri üretim ve paylaşılması esasları belirlenmelidir.

Bu sağlanamadığı sürece da hem maliyet açısından hem de verilerin standardının belirli olmamasından dolayı, bu sistemlerin hayata geçirilmesinde farklı durumların oluşacağı da önümüzde bir gerçek olarak durmaktadır.

Eğer Bakanlık ve buna bağlı Genel Müdürlükler düzeyinde bir kurumsallaşma ve bu kurumsallaşmanın da yasal altlıklarla desteklenmesi planlanıyor ve Coğrafi Bilgi Sistemi veya Kent Bilgi Sistemi çalışmalarında bir sonuç almak istiyorsak, mutlaka ve mutlaka bu sürecin bileşenleriyle ortaklaşılması gerekmektedir.

Bu sürece en çok ve önemli katkının da Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden (TMMOB) geleceğinin unutulmaması dileği ile, sürecinde ülke kaynaklarının heba edilmeden kullanılması için yakından takip edileceğinin de bilinmesinde fayda vardır.